

УДК 339.9:334.716(477)

ВЛАСЕНКО Ірина, д. мед. н., професор, завідувач кафедри товарознавства, експертизи та торговельного підприємництва Вінницького торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету

ШАРКО Віталій, к. е. н., доцент, заступник завідувача кафедри товарознавства, експертизи та торговельного підприємництва Вінницького торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету

СЕМЕНЮК Ірина, старший викладач кафедри менеджменту та адміністрування Вінницького торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОМИСЛИВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ: АДАПТАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ

Проаналізовано показники структурних складових адаптаційного потенціалу зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних машинобудівних підприємств і визначено можливості їх виходу на європейський ринок в умовах дії зони вільної торгівлі з ЄС.

Ключові слова: промислові підприємства, адаптаційний потенціал зовнішньоекономічної діяльності підприємства, євроінтеграційні процеси, зона вільної торгівлі, машинобудівні підприємства.

Власенко И., Шарко В., Семенюк И. Внешнеэкономическая деятельность промышленных предприятий Украины: адаптационный потенциал. Проанализированы показатели структурных составляющих адаптационного потенциала внешнеэкономической деятельности отечественных машиностроительных предприятий и определены возможности их выхода на европейский рынок в условиях действия зоны свободной торговли с ЕС.

Ключевые слова: промышленные предприятия, адаптационный потенциал внешнеэкономической деятельности предприятия, евроинтеграционные процессы, зона свободной торговли, машиностроительные предприятия.

Постановка проблеми. Поглиблена й всеохоплююча зона вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом передбачає безмитний доступ вітчизняної машинобудівної продукції на ринки країн – членів ЄС. Адаптація до євроінтеграційних умов дасть змогу підприємствам активізувати зовнішньоекономічну діяльність (ЗЕД), вийти на нові ринки європейських країн і зберегти існуючі позиції конкурентоспроможності.

© Власенко І., Шарко В., Семенюк І., 2018

ISSN 1727-9313. ВІСНИК КНТЕУ. 2018. № 5 ===== 35

Наукове дослідження адаптаційного потенціалу вітчизняних підприємств машинобудівної галузі в умовах висококонкурентного європейського ринку стає досить актуальним, адже допоможе їхньому менеджменту розробити та впровадити ефективну експортну стратегію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наразі значна увага вітчизняних учених приділяється дослідженню теоретичних аспектів потенціалу підприємства, зокрема, в працях В. В. Ровенської, Я. О. Барібіної, Н. С. Педченко [1–3], К. М. Лисенка та Н. П. Скригун [4]. Водночас, економічна сутність поняття "адаптаційний потенціал підприємства" ще мало досліджена вітчизняними вченими. Його визначення можна знайти лише у наукових працях А. М. Турило. Відповідно до трактування вченого адаптаційний потенціал підприємства є економічною категорією, що в інтегрованому вигляді характеризує, з одного боку, можливість змін внутрішнього середовища підприємства щодо поставлених стратегічних цілей його розвитку, а з іншого – можливість зміни підприємства в цілому як відкритої системи до зовнішніх умов господарювання, що є мінливими за своєю ринковою суттю. Реалізація цих сукупних можливостей сприятиме ефективному й конкурентоспроможному розвитку підприємства в довгостроковому періоді [5]. Проте формування визначення цього поняття лише з врахуванням стратегічного підходу має дещо однобічний характер.

У працях зарубіжних учених здебільшого висвітлено результати досліджень проблематики адаптації суб'єктів господарювання до змін зовнішнього середовища на основі глобального підходу. Зокрема, це праці А. Schmitt, P. Klärner [6], N. Stieglitz, Th. Knudsen, M. C. Becker [7], T. Saebi, L. Lien, N. J. Foss [8].

Результати аналізу сучасних наукових праць показали, що проблеми дослідження адаптації на європейському ринку вітчизняних підприємств залишаються поза увагою вчених-економістів. Брак науково-методичних розробок щодо визначення сутності адаптаційного потенціалу підприємств, що здійснюють ЗЕД, його складових і методики оцінки обумовили вектор дослідження.

Мета статті – оцінка складових адаптаційного потенціалу вітчизняних машинобудівних підприємств за умов поглиблення євроінтеграційних процесів.

Матеріали та методи. Дослідження проведено із застосуванням методу порівняння та систематизації – для аналізу показників адаптаційного потенціалу ЗЕД машинобудівних підприємств. Вагові коефіцієнти значущості складових кожного із потенціалів підприємств визначено за допомогою програмного продукту *Statistica* на основі використання методу факторного аналізу (метод головних компонент).

Інформаційну базу дослідження представлено статистичними даними зовнішньоекономічної та фінансово-господарської діяльності окремих машинобудівних підприємств.

Результати дослідження. Адаптаційний потенціал ЗЕД машинобудівного підприємства – це всі наявні та можливі ресурси, які воно використовує або може використати для забезпечення цілей зовнішньоекономічної адаптації до євроінтеграційних процесів за умов раціонального використання його складових. Цей потенціал формується на основі ресурсної, функціональної та цільової концепцій, виступаючи головним ресурсом для здійснення зовнішньоекономічної адаптації до умов євроінтеграційних процесів, і має особливості, представлені на *рис. 1*.

Рис. 1. Особливості адаптаційного потенціалу зовнішньоекономічної діяльності підприємства

Джерело: розроблено авторами.

Структурні складові адаптаційного потенціалу ЗЕД машинобудівного підприємства мають бути логічно обґрунтованими, формувати цілісну систему показників. Для оцінки його рівня та подальшої розробки ефективного механізму зовнішньоекономічної адаптації до умов євроінтеграційних процесів доцільно виокремити основні складові, зокрема: виробничу, фінансову, інноваційну, трудову, управлінську, маркетингову та експортну. Інтегральний показник адаптаційного потенціалу ЗЕД машинобудівного підприємства можна розраховувати як середню арифметичну просту інтегральних показників його складових:

$$AP = \frac{IVП + IФП + ИП + IТП + IУП + IМП + IЕП}{7}, \quad (1)$$

де *AP* – адаптаційний потенціал машинобудівного підприємства;

ІВП, ІФП, ІІП, ІТП, ІУП, ІМП, ІЕП – інтегральні показники виробничого, фінансового, інноваційного, трудового, управлінського, маркетингового, експортного потенціалів відповідно.

Основні показники, що характеризують кожну зі складових адаптаційного потенціалу ЗЕД підприємства в умовах інтеграції до європейського економічного простору та методику визначення окреслених інтегральних показників представлено в табл. 1.

Таблиця 1

Складові адаптаційного потенціалу зовнішньоекономічної діяльності підприємства

Інтегральний показник	Визначення інтегрального показника
Виробничого потенціалу (ІВП)	$ІВП = K_{в.в.} \cdot x_i + K_{ф.} \cdot x_i + K_{пр.} \cdot x_i + K_{зн.} \cdot x_i + K_{мат.} \cdot x_i ,$ <p>де $K_{в.в.}$ – коефіцієнт використання виробничих потужностей; $K_{ф.}$ – коефіцієнт фондівдачі основних засобів; $K_{пр.}$ – коефіцієнт придатності основних засобів; $K_{зн.}$ – коефіцієнт фізичного зносу основних засобів; $K_{мат.}$ – коефіцієнт матеріалівдачі; x_i – ваговий коефіцієнт значущості кожного показника виробничого потенціалу машинобудівного підприємства</p>
Фінансового потенціалу (ІФП)	$ІФП = K_a \cdot x_i + K_{н.к.} \cdot x_i + K_{ф.ст.} \cdot x_i + K_{з.об.а.} \cdot x_i + K_{а.л.} \cdot x_i ,$ <p>де K_a – коефіцієнт автономії (фінансової незалежності); $K_{н.к.}$ – коефіцієнт концентрації позикового капіталу; $K_{ф.ст.}$ – коефіцієнт фінансової стійкості; $K_{з.об.а.}$ – коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами; $K_{а.л.}$ – коефіцієнт абсолютної ліквідності; x_i – ваговий коефіцієнт значущості кожного показника фінансового потенціалу машинобудівного підприємства</p>
Інноваційного потенціалу (ІІП)	$ІІП = K_{оновл.} \cdot x_i + K_{науком.} \cdot x_i + K_{ін.прод.} \cdot x_i ,$ <p>де $K_{оновл.}$ – коефіцієнт оновлення технологій; $K_{науком.}$ – коефіцієнт наукомісткості виробництва; $K_{ін.прод.}$ – коефіцієнт інноваційності продукції, яка експортується; x_i – ваговий коефіцієнт значущості кожного показника інноваційного потенціалу машинобудівного підприємства</p>
Трудового потенціалу (ІТП)	$ІТП = K_{стаб.к.} \cdot x_i + P_{у.перс.} \cdot x_i + K_{нав.перс.} \cdot x_i + K_{пл.} \cdot x_i ,$ <p>де $K_{стаб.к.}$ – коефіцієнт стабільності кадрів; $P_{у.перс.}$ – рівень укомплектованості персоналу; $K_{нав.перс.}$ – частка працівників, які пройшли навчання протягом року (коефіцієнт професійного розвитку); $K_{пл.}$ – коефіцієнт плинності кадрів; x_i – ваговий коефіцієнт значущості кожного показника трудового потенціалу машинобудівного підприємства</p>
Управлінського потенціалу (ІУП)	$ІУП = I_{пн} \cdot x_i + E_{в.екс.} \cdot x_i + P_{р.екс.} \cdot x_i ,$ <p>де $I_{пн}$ – індекс продуктивності праці персоналу у виробництві підприємством експортної продукції; $E_{в.екс.}$ – ефективність виробництва експортної продукції; $P_{р.екс.}$ – рівень рентабельності експорту продукції підприємства; x_i – ваговий коефіцієнт значущості кожного показника управлінського потенціалу машинобудівного підприємства</p>

Закінчення табл. 1

Інтегральний показник	Визначення інтегрального показника
Маркетингового потенціалу (ІМП)	$ІМП = K_{\text{ворз.}} \cdot x_i + K_{\text{серт.}} \cdot x_i + K_{\text{екол.}} \cdot x_i + K_{\text{тов.д.}} \cdot x_i,$ <p>де $K_{\text{ворз.}}$ – коефіцієнт зростання суми витрат на освоєння нових ринків збуту; $K_{\text{серт.}}$ – коефіцієнт сертифікації продукції, яка виготовляється для експорту; $K_{\text{екол.}}$ – коефіцієнт рівня відповідності екологічним стандартам продукції, яка виготовляється для експорту; $K_{\text{тов.д.}}$ – коефіцієнт товарної диверсифікації експорту; x_i – ваговий коефіцієнт значущості кожного показника маркетингового потенціалу машинобудівного підприємства</p>
Експортного потенціалу (ІЕП)	$ІЕП = K_{\text{експ.}} \cdot x_i + K_{\text{геогр.}} \cdot x_i + K_{\text{тов.}} \cdot x_i,$ <p>де $K_{\text{експ.}}$ – коефіцієнт експортоорієнтованості; $K_{\text{геогр.}}$ – коефіцієнт географічної диверсифікації експорту (до країн ЄС); $K_{\text{тов.}}$ – коефіцієнт товарної диверсифікації експорту; x_i – ваговий коефіцієнт значущості кожного показника експортного потенціалу машинобудівного підприємства</p>

Джерело: розроблено авторами.

Показники, обрані для визначення рівня адаптаційного потенціалу ЗЕД машинобудівного підприємства в умовах євроінтеграційних процесів, визначено на основі систематизації існуючих наукових підходів за умов дотримання таких критеріїв:

- кожен з показників має представляти лише окрему групу;
- їхня кількість має бути мінімальною, але достатньою для аналізу;
- доступність та достовірність показників (відповідно до забезпеченості статистичними даними досліджуваних машинобудівних підприємств).

Для визначення адаптаційного потенціалу ЗЕД вітчизняної машинобудівної галузі в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів, краще використати показники фінансово-господарської діяльності найбільш відомих підприємств: ПАТ "Мотор Січ" [9], ПРАТ "СКФ Україна" [10], ПАТ "Мукачівський завод "Точприлад" [11], ПРАТ "Барський машинобудівний завод" [12], ПРАТ "Могилів-Подільський машинобудівний завод" [13].

Для цього на першому етапі розраховано середнє значення та середньоквадратичне відхилення змінних, які підлягають аналізу. На другому етапі побудовано кореляційну матрицю досліджуваних змінних показників, що визначають виробничий потенціал. Отримані результати засвідчили максимальне значення кореляційних зв'язків між досліджуваними змінними, які досягають одиниці, та ті, які продемонстрували негативні (зворотні) кореляційні зв'язки з іншими змінними.

За результатами аналізу кореляційної матриці визначено кількість головних компонент і їх власні значення. Перша компонента пояснює – 67.4 % загальної дисперсії. Саме тому для подальших розрахунків обмежилися лише однією з них, визначивши факторні навантаження досліджуваних змінних. Отже, отримуємо рівняння для першої головної компоненти (F1):

$$F1 = 0,935X_1 + 0,895X_2 + 0,905X_3 - 0,792X_4. \quad (2)$$

Узявши за основу зазначене рівняння, можемо визначити інтегральні показники виробничого потенціалу для кожного з досліджуваних машинобудівних підприємств як складових їхнього адаптаційного потенціалу в умовах євроінтеграційних процесів за формулою:

$$ІВП = 0,935X_1 + 0,895X_2 + 0,905X_3 - 0,792X_4. \quad (3)$$

Графічне відображення результатів аналізу представлено на *рис. 2*.

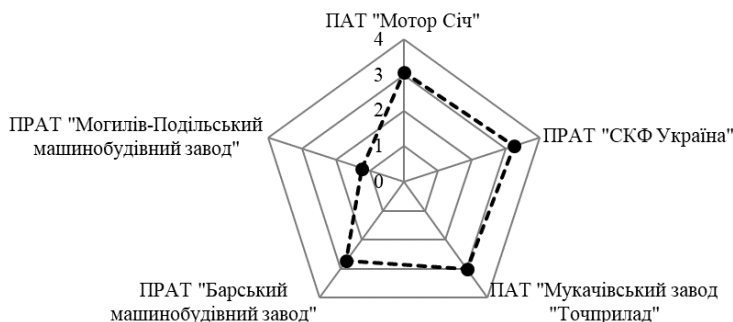

Рис. 2. Аналіз інтегральних показників виробничого потенціалу окремих машинобудівних підприємств

Джерело: розраховано авторами.

Так само розраховано *ІФП* для кожного з досліджуваних підприємств на основі рівняння:

$$ІФП = 0,773X_2 + 0,891X_3 + 0,928X_4. \quad (4)$$

За проведеними розрахунками визначено, що *ІФП* ПАТ "Мотор Січ" становить 1.60, ПАТ "СКФ Україна" – 1.69, ПАТ "Мукачівський завод Точприлад" – 1.58, ПАТ "Барський машинобудівний завод" – 1.60, ПАТ "Могилів-Подільський машинобудівний завод" – 0.62.

У результаті визначення вагових коефіцієнтів значущості для показника інноваційного потенціалу кожного досліджуваного підприємства складено рівняння для розрахунку *ІІП*:

$$ІІП = 0,991X_1 + 0,998X_2 + 0,998X_3. \quad (5)$$

Результати розрахунків представлено на *рис. 3*.

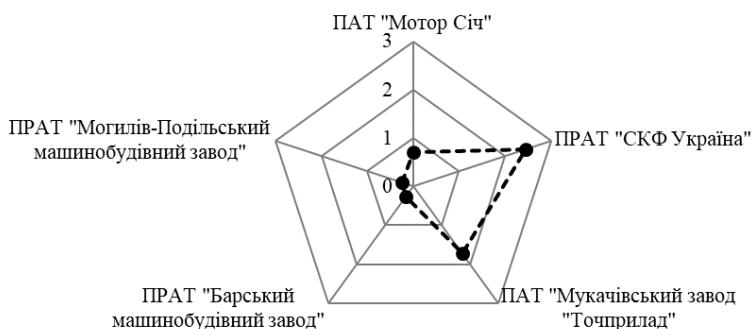

Рис. 3. Аналіз інтегральних показників інноваційного потенціалу окремих машинобудівних підприємств

Джерело: розраховано авторами.

Під час проведення розрахунків у програмі *Statistica* для визначення вагових коефіцієнтів значущості показників трудового потенціалу кожного машинобудівного підприємства виведено формулу розрахунку значень їх *ІТП*:

$$ІТП = 0,993X_2 + 0,943X_3 . \quad (6)$$

Результати визначення інтегральних показників трудового потенціалу для кожного з досліджуваних підприємств відображено на *рис. 4*.

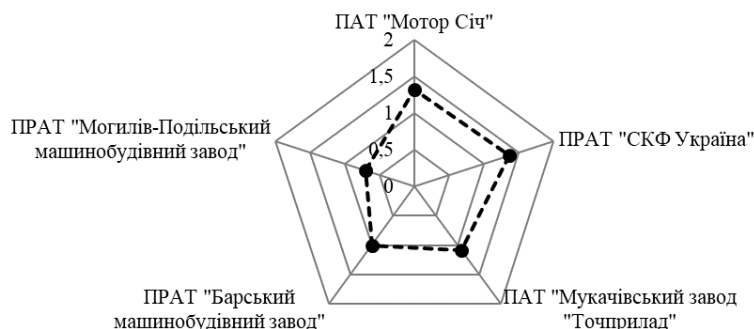

Рис. 4. Аналіз інтегральних показників трудового потенціалу окремих машинобудівних підприємств

Джерело: розраховано авторами.

У результаті розрахунку вагових коефіцієнтів значущості показників управлінського потенціалу кожного машинобудівного підприємства виявлено, що перша компонента (фактор 1) пояснює 97.7% загальної дисперсії. Визначивши факторне навантаження досліджуваних змінних, формулу для розрахунку інтегральних показників управлінського потенціалу (*ІУП*) досліджуваних підприємств можна представити таким чином:

$$ІУП = 0,992X_1 + 0,993X_2 + 0,981X_3 . \quad (7)$$

Отримані інтегральні показники управлінського потенціалу кожного досліджуваного машинобудівного підприємства надано на *рис. 5*.

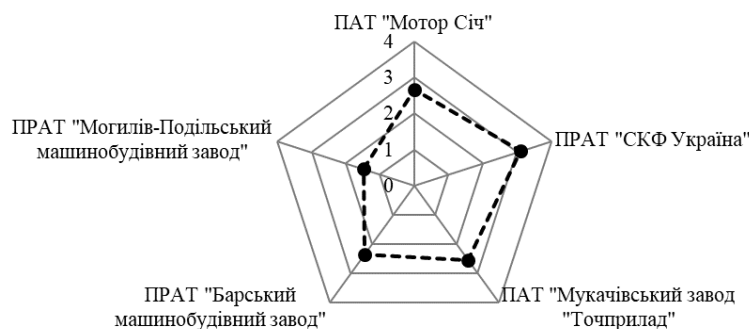

Рис. 5. Аналіз інтегральних показників управлінського потенціалу окремих машинобудівних підприємств

Джерело: розраховано авторами.

Також визначено вагові коефіцієнти значущості показників маркетингових потенціалів окремих машинобудівних підприємств. Оскільки

перша компонента (фактор 1) пояснює 94.4 % загальної дисперсії, то, опираючись на визначене факторне навантаження досліджуваних змінних, формулу для розрахунку (ІМП) можна представити таким чином:

$$ІМП = 0,978X_1 + 0,968X_2 + 0,970X_3 . \quad (8)$$

На *рис. 6* представлено порівняльні результати отриманих інтегральних показників маркетингового потенціалу окремих машинобудівних підприємств.

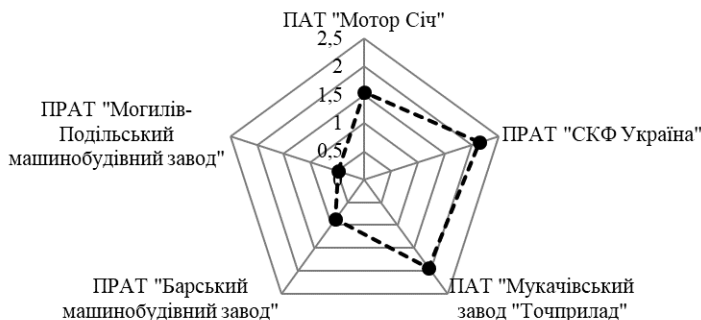

Рис. 6. Аналіз інтегральних показників маркетингового потенціалу окремих машинобудівних підприємств

Джерело: розраховано авторами.

Значення інтегрального показника експортного потенціалу для кожного з досліджуваних підприємств розраховано на основі формули:

$$ІЕП = 0,950X_1 + 0,803X_2 . \quad (9)$$

У *табл. 2* наведено шкалу для визначення рівня адаптаційного потенціалу ЗЕД підприємства на основі визначення його інтегрального показника.

Таблиця 2

Шкала визначення рівня адаптаційного потенціалу зовнішньоекономічної діяльності машинобудівного підприємства

Значення інтегрального показника	Рівень	Характеристика
<1	Низький	Підприємство має потенційні можливості до зовнішньоекономічної адаптації, але для виходу на європейський ринок варто активніше залучати внутрішні та зовнішні джерела фінансування для повного технічного оновлення виробничих потужностей з метою виробництва нових конкурентоспроможних видів продукції. Відповідно, додаткових затрат потребують найм і підвищення кваліфікації персоналу. Цей рівень свідчить про неефективне використання підприємством своїх виробничих, трудових, фінансових, інноваційних, управлінських можливостей, а також неефективну взаємодію із зовнішнім середовищем. Для виходу на європейський ринок слід кардинально змінити майже всі сфери господарської діяльності
1	Достатній	Підприємство готове до виходу на європейський ринок за умов часткового технічного оновлення виробничих потужностей з метою товарної диверсифікації експорту. Потрібно також залучити додаткові кошти для покращання збутової політики
>1	Високий	Підприємство має ідеальний стан адаптаційного потенціалу й повністю готове до виходу на європейський ринок

Джерело: розроблено авторами.

За проведеними відповідними розрахунками встановлено, що інтегральний показник адаптаційного потенціалу ЗЕД має високі значення для ПАТ "Мотор Січ" (1.69), ПРАТ "СКФ Україна" (2.19), ПАТ "Мукачівський завод "Точприлад" (1.89) та ПРАТ "Барський машинобудівний завод" (1.35). Адаптаційний потенціал ПРАТ "Могилів-Подільський машинобудівний завод" становить 0.75, що характеризує його рівень як недостатній для успішної діяльності на європейському ринку.

Висновки. Адаптаційний потенціал ЗЕД визначає здатність машинобудівного підприємства адаптуватися до умов євроінтеграційних процесів і включає виробничий, фінансовий, інноваційний, управлінський, трудовий, маркетинговий та експортний потенціали. Запропонований порядок розрахунку рівня адаптаційного потенціалу ЗЕД вітчизняних підприємств машинобудівної галузі на основі визначення основних показників його складових дає змогу приймати більш ефективні управлінські рішення щодо розробки та впровадження експортної стратегії при виході на європейський ринок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ровенська В. В. Потенціал підприємства: сутність, структура та загальні підходи до формування. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності : зб. наук. праць : у 2-х вип. Маріуполь : Приазовський ДТУ, 2012. Вип. 1. Т. 3. С. 66-71.
2. Барибіна Я. О. Підходи до визначення сутності поняття "потенціал" у категоріальному апараті. *Наук. вісн. Полтавського ун-ту економіки і торгівлі*. 2011. № 6 (2). С. 48-53. Серія "Економічні науки".
3. Педченко Н. С. Аналіз сутнісних підходів до розкриття категорії "потенціал підприємства" та їх упорядкування. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2011. Вип. 7 (2). С. 102-108.
4. Лисенко К. М., Скригун Н. П. Потенціал підприємства як економічна категорія: сутність та складові. *Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій*. 2010. № 35. С. 138-143.
5. Турило А. М., Богачевська К. В. Теоретико-методичні засади визначення сутності економічної категорії "адаптаційний потенціал підприємства". *Актуальні проблеми економіки*. 2014. № 2. С. 26-32.
6. Schmitt A., Klarner P. (2015). From snapshot to continuity: A dynamic model of organizational adaptation to environmental changes. *Scandinavian Journal of Management*. Vol. 31. Is. 1. p. 3-13.
7. Stieglitz N., Knudsen Th., Becker M. C. (2016). Adaptation and inertia in dynamic environments. *Strategic Management Journal*. Vol. 37. Is. 9. p. 1854-1864.
8. Saebi T., Lien L., Foss N. J. (2017). What Drives Business Model Adaptation? The Impact of Opportunities, Threats and Strategic Orientation. *Long Range Planning*. Vol. 50. Is. 5. p. 567-581.
9. Офіційний сайт ПАТ "Мотор Січ". URL : <http://www.motorsich.com>.
10. Офіційний сайт ПРАТ "СКФ Україна". URL : <http://www.skf.com/ua/uk/our-company/SKF-Ukraine/ZAO-SKF-Lutsk/index.html>.

11. Офіційний сайт ПАТ "Мукачівський завод "Точприлад". URL : <http://www.tochprilad.com/uk>.
12. Офіційний сайт ПРАТ "Барський машинобудівний завод". URL : <http://barmash.com.ua>.
13. Офіційний сайт ПРАТ "Могилів-Подільський машинобудівний завод". URL : <http://mpmz.ua>.

Стаття надійшла до редакції 24.09.2018.

Sharko V., Vlasenko I., Semeniuk I. Foreign economic activity of industrial enterprises of Ukraine: adaptation potential.

Background. Deep and comprehensive free trade zone between Ukraine and the European Union provides duty-free access of domestic engineering products to the markets of EU member states. Adaptation of machine-building enterprises to the conditions of European integration processes will make it possible to intensify foreign economic activity, enter new markets of European countries and to maintain the existing market position in an increasingly competitive environment.

The **analysis** of recent studies published by Rovenska V.V., Barybina Ya.O., Pedchenko N.S., Lysenko K. M., Turylo A. M., Schmitt A., Klarner P., Stieglitz N., Knudsen Th., Becker M. C., Saebi T., Lien L., Foss N. J. showed that the problem of adaptation of enterprises to the European market conditions is not insufficiently investigated.

The **aim** of the article is to assess the adaptive potential of domestic machine-building enterprises in the context of deepening integration processes based on the definition of its components.

Materials and methods. The study was carried out using the method of comparison and systematization - to analyze the indicators of the adaptation potential of foreign economic activity of domestic enterprises. The information base of the study is presented by statistical data, data on foreign economic and financial and economic activities of machine-building enterprises. The weight coefficients were determined using the "Statistica" software product on the basis of factor analysis method (main components method).

Results. As a result of the research, integral indicators of the adaptation potential of foreign economic activity of individual machine-building enterprises were determined and analyzed.

Conclusion. The adaptive potential of foreign economic activity determines the ability of a machine-building enterprise to adapt to the conditions of European integration processes and includes production, financial, innovative, managerial, labor, marketing and export potentials. The proposed procedure for calculating the level of the adaptation potential of foreign economic activity of an enterprise will make it possible to take more effective managerial decisions to develop and implement an export strategy when the enterprise enters the European market.

Keywords: industrial enterprises, the adaptive potential of foreign economic activity of the enterprise, Euro integration processes, free trade zone, machine-building enterprises.

REFERENCES

1. Rovens'ka, V. V. (2012). *Potencial pidprijemstva: sutnist', struktura ta zagal'ni pidhody do formuvannja. Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektual'noi' vlasnosti [Potential of an enterprise: the essence, structure and general approaches to formation. Theoretical and practical aspects of economics and intellectual property]*. Mariupol' : Pryazovs'kyj DTU [in Ukrainian].

2. Barybina, Ja. O. (2011). Pidhody do vyznachennja sutnosti ponjattja "potencial" u kategorial'nomu aparati [Approaches to the definition of the concept essence of "potential" in categorical apparatus]. *Nauk. visn. Poltavskogo un-tu ekonomiky i torgivli – Scientific herald of Poltava University of Economics and Trade*, 6 (2), 48-53. Serija "Ekonomichni nauky" [in Ukrainian].
3. Pedchenko, N. S. (2011). Analiz sutnisnyh pidhodiv do rozkryttja kategorii' "potencial pidpryjemstva" ta i'h uporjadkuvannja [Analysis of the essential approaches to the disclosure of the category "potential of the enterprise" and its arrangement]. *Aktual'ni problemy rozvytku ekonomiky regionu – Actual problems of the region's economy development*, 7 (2), 102-108 [in Ukrainian].
4. Lysenko, K. M., & Skrygun N. P. (2010). Potencial pidpryjemstva jak ekonomichna kategorija: sutnist' ta skladovi [The potential of the enterprise as an economic category: the essence and components]. *Scientific works of National University of food technologies*, 35, (pp. 138-143) [in Ukrainian].
5. Turylo, A. M., & Bogachevs'ka, K. V. (2014). Teoretyko-metodychni zasady vyznachennja sutnosti ekonomichnoi' kategorii' "adaptacijnyj potencial pidpryjemstva" [Theoretical and methodical principles of the definition of the economic category "adaptive potential of the enterprise"]. *Aktual'ni problemy ekonomiky – Actual problems of the economy*, 2, 26-32 [in Ukrainian].
6. Schmitt, A., & Klarner, P. (2015). From snapshot to continuity: A dynamic model of organizational adaptation to environmental changes. *Scandinavian Journal of Management*. (Vol. 31), (Is. 1), (pp. 3-13) [in English].
7. Stieglitz, N., Knudsen, Th., Becker, M. C. (2016). Adaptation and inertia in dynamic environments. *Strategic Management Journal*. (Vol. 37), (Is. 9), (pp. 1854-1864) [in English].
8. Saebi, T., Lien, L., Foss, N. J. (2017). What Drives Business Model Adaptation? The Impact of Opportunities, Threats and Strategic Orientation. *Long Range Planning*. (Vol. 50), (Is. 5), (pp. 567–581) [in English].
9. Oficijnyj sajt PAT "Motor Sich" [Official site of Public Joint Stock Company "Motor Sich"]. www.motorsich.com. Retrieved from <http://www.motorsich.com> [in Ukrainian].
10. Oficijnyj sajt PRAT "SKF Ukrai'na" [Official site of Private Joint-Stock Company "SKF Ukraine"]. www.skf.com/ua/uk/our-company/SKF-Ukraine/ZAO-SKF-Lutsk/index.html. Retrieved from <http://www.skf.com/ua/uk/our-company/SKF-Ukraine/ZAO-SKF-Lutsk/index.html> [in Ukrainian].
11. Oficijnyj sajt PAT "Mukachivs'kyj zavod "Tochprylad" [Official site of Public Joint Stock Company "Mukachevo plant "Tochprilad""]. www.tochprilad.com/uk. Retrieved from <http://www.tochprilad.com/uk> [in Ukrainian].
12. Oficijnyj sajt PRAT "Bars'kyj mashynobudivnyj zavod" [Official site of Private Joint-Stock Company "Barsky Machine-Building Plant""]. barmash.com.ua. Retrieved from <http://barmash.com.ua> [in Ukrainian].
13. Oficijnyj sajt PRAT "Mogyliv-Podil's'kyj mashynobudivnyj zavod" [Official site of Private Joint-Stock Company "Mohyliv-Podilsky Machine-Building Plant""]. mpmz.ua. Retrieved from <http://mpmz.ua> [in Ukrainian].